

Chryšcijanskaja DZIMKA

BIEŁARUSKI ČASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC

Сям'я — дапаўненьнем школы

Прышла восень і паклікала нашых дзяцей у школу. Хто хоча і хто ня хоча, але мусіць ісьці, бо такі школьны закон. Беларуска дзецям належыцца беларуская школа. Шкада, што ў нас гэтага так як і няма!

З гэтай нагоды мы робім гэтакія ўвагі. Усіх сілаў далажыць трэба, каб беларускія дзеці, вучачыся ў польскіх школах, трымаліся так-жа і свайго роднага беларускага. Гэта ім на'т лёгка зрабіць, але тады, калі яны стала будуць паддзержываць жывую лучнасьць з бацькамі. Як праз два месяцы вакацыяў нашы дзеці глыбака занурыліся ў атмасфэру беларускую толькі дзеля таго, што яны ў сваей хаце цалком аддаліся беларускаму спосабу жыцьця, так і далей праз школьны год беларускім дзецям нельга зрываць з беларускім жыцьцём у сваей хаце.

Мы гэта шчыра падчыркаваем, бо мы відзім, што з намі робіцца, калі мы пра гэта забываемся. Нам трэба свайго народу не адракацца, але наадварот — сваё роднае беларускае ў сабе нам

аджывіць трэба, узмацаваць і беларусамі астацца. Нашым дзецям у сваей хаце, ня чураючыся чужога, трэба так-жа навучыцца любіць і цаніць усё тое, што ёсьць сваё роднае, беларускае! Вернецца тваё дзіця з польскай школы ў хату, тады, ты бацька, вазьмі яго і павучы па-беларуску. Якая там ня была-б твая гэна навучка, але яна надта многа для дзіцяці памагае. З такім дзіцём даўжэйшы час трэба пагаварыць па-беларуску, нешта прачытаць яму з беларускай кніжкі, або на'т запяць яму беларускую песьню!

У гэтым усім надта многа паможа дзіцячы часопіс „ЗОРКА“. Беларуска бацькі хай добра прыпільнуюць гэту справу, каб іх дзеці чыталі сваю родную „Зорку“. Дзеці таксама хай дамагаюцца ад бацькоў, каб у іх хаце была „Зорка“!

Беларуская сіла — гэта беларускія дзеці. Яны павінны астацца пры нас і ўсе беларускія. Цяпер наш беларускі фундамент — гэта наша родная хата, гэта наша здаровая беларуская сям'я і наша беларуская вёска! Гэта

* * *

Сказаць людзям?

Ды што у тым карысьці!
Сказаўшы — людзі не павераць;
Словы, словы... —

сухога дрэва лісьці,
Ня вам душу жывую мерыць —

У ярме жыцьця,

бяз радасьці і ласкі,
Ў чаканьні зьнекуль нейкай
[зьмены.

Жыцьцё!

Ты не падобнае да казкі,
Не маніш голасам сырэнны.

Да вас, вякі,

да сонца

і да зораў,
Нашу у сэрцы крыўды многа —
Нашто зямлі

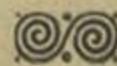
так многа між разораў
І столькі зблытаных дарогаў?!

„Сінія балоты“.
1938.

М. МАШАРА

ўсё — гэта наша найлепшая беларуская школа, якой пазбавіць нас ня можа ніхто, і якая выведзе беларускі народ на дарогу лепшага й сьвятлейшага жыцьця.

Кс. В. Ш.

Дзяржаўная
Бібліятэка СССР
Вілія 24. 8. 1938

Ražviazańnie Sojmu i Senatu

Prezydent Polskaj Rečypaspalitaj dekretam z 13 vierašnia 1938 h. ražviazaŭ Sojm i Senat. U matyvach dekretu Prezydent padaje, što ad apošnich sojmavych i senackich vybaraŭ u nutranym žyćci Polščy zmianišasja palažeńnie i ũzrasło ũ šyrokich masach Narodu zrazumieńnie potreby bolš dziejnaha supracoŭnictva dla Dziaržavy. Prezydent adznačaje, što ad novaha Sojmu i Senatu budzie

čakać zaniaćcia stanovišča ũ sprave vybarnaj ardynacyi ũ Sojm i Senat.

Adnačasna Prezydent vydaŭ dekret, jakim naznačaje novyja vybary — hałasavańnie ũ Sojm na dzień 6 listapada, a ũ Senat na dzień 13 listapada 1938 h.

Ŭvaha: Zhodna z vybarnym zakonom pradvybarnyja čynnaści ũžo pačalisia ad dnia 14 vierašnia 1938 h.

Padhatoŭka da samaŭradavych vybaraŭ i vybary ũ Sojm i Senat

Apošnimi časami da 13 h. m. uva ũsiej Polščy jšła padhatoŭka da vybaraŭ u haradzkija, vałasnyja i pavietavyja samaŭrady. Da hetych vybaraŭ hatavašsja ũrad, hatavašasja zarhanizavanaje polskaje i niapolskaje hramadzianstva. Vydana novaja („Dz. Ŭ.” z 16 žniŭnia 1938 h.) samaŭradavaja vybarnaja ardynacyja, a Premier uradu hien. Slavoj-Składkoŭski daŭ specyjalny zahad u svaim rasparadžeńni z 9 vierašnia siol., kab vybary adbyvalisia biaz nijkaha nacisku z boku dziaržaŭnaj administracyi i ahułam svabodna pavodle vybarnaha zakonu.

Pobač z pryhataŭleńniami da samaŭradavych vybaraŭ uradu, hatavašasja ũradavaja arhanizacyja OZN, hatavašasja PPS, „Stron. Ludove” i mnohija inšyja palityčnyja hrupy.

U hetym časie, zusim nieŭspadzieŭki, Prezydent Polskaj Rečypaspalitaj dekretam z dnia 13.IX. 1938 h. ražviazaŭ Sojm i Senat, vyznačajučy adnačasna novyja parlamankija vybary — u Sojm na dzień 6, a ũ Senat 13 listapada 1938 h.

Zrazumiela, što adnačasna parlamankija i samaŭradavyja vybary adbyvacca nia mohuč; a dzie-

la taho, što čynnaści parlamanc-kich vybaraŭ ũžo pačalisia, — samaŭradavyja vybary adbuducca pašla vybaraŭ u Sojm i Senat.

Pry hetym treba adznačyc, što i hetyja parlamankija vybary adbuducca pavodle taje-ž samaje vybarnaje ardynacyi i peńnie-ž takim sposabam, jak byli vybrany ražviazanyja ciapier Sojm i Senat.

Proštyja parlamankija vybary adbyvalisia pry ũstrymańni Stronictva Ludovaha, PPS, endecyi i inšych polskich palityčnych ũhrupavańniaŭ. Ŭstrymalisia tady ad ũčašcia ũ vybarach i Bielarusy. Dziejnaje ũčašcie ũ tych vybarach brała tahačasnaja ũradavaja arhanizacyja BBWzR.

Jak sapraŭdy buduć adbyvacca ciapierašnja vybary ũ Sojm i Senat i jakija palityčnyja ũhrupavańni voźmuć u ich aktyŭnaje ũčašcie, pakaža skoraja budučynia. Ciapier možna šćvierdzić tolki adno, što OZN ũžo ũvieš svoj arhanizacyjny aparat nastavila na rasšyreńnie svajej pradvybarnaj prapahandy ũ Sojm i Senat. U štabie OZN ũžo ciapier spadziajucca mieć u Sojmie 120 svaich pasloŭ. Cikava, kamu OZN pakidaje 88 mandataŭ u Sojmie, spadziajučysia być tam z imi ũ bolšašci?..

K. M—č.

AD. STANKIEVIČ

Bielaruskij Chryščijanski Ruch

Historyčny narys.

R A Z D Z I E Ľ VIII.

24)

Abnaŭleńnie BChD i ũhłybleńnie pracy.

(1925—1930).

§ 4. — BChD i: Sialanska-Rabotnickaja Hramada, kamunisty, Biel. Nac. K—t u Vilni.

BChD, jak bačyli my vyšej, u paraŭnańni z jaje daŭniejšaj, mienskaj prahramaj, abnavišasja hruntolna. Hałoŭnyja matyvy hetaj abnovy byli čysta ideovyja. Ludzi, jakija kiravali hetaj arhanizacyjaj, zaŭsiody pracavali nad bielaruskaj ideolohijaj, zaŭsiody šukali ideovych šlachoŭ, adpaviednych da času i potreby bielaruskaha narodu. Pakul adnak byŭ adziny front u bielaruskim hramadzianstvie i pakul było supracoŭnictva roznych kirunkaŭ na padstavie bielaruskaj nacyjanalnej idej, — ideolohičnaja i praktyčnaja praca BChD ahułam była davoli vialaja. Kali-ž u 1925 h. z lohkej ruki „Hramady” pamiž bielaruskimi palityčnymi hrupami pačalasja adbyvacca rašučaja i varožaja dyferencyjacyja, tady ażyvlišasja i BChD. Takim čynam, aprača pryčyn pryncypovych, unutra-chadeckich, byli pryčyny i žvierchnija, što panukali BChD da abnovy i bolš intensyŭnaj pracy. Takoj hałoŭnaj pabočnaj

pryčynaj była „Bielaruskaja Sialanska-Rabotnickaja Hramada”.

Gienez a „Hramady” hetkaja. Niekatoryja bielaruskija dziejačy, jak Taraškievič i inš. zaŭsiody trymalisia polskaj oryentacyi, spadziajučysia, što Polšč pamoža paŭstać Bielarusi. Nadziei hetyja adnak akančalna ražvieilisja, kali, nia hledziačy na vialikija bielaruskija zdabyčy ũ vybarach u polski Sojm u 1922 h. (11 pasloŭ i 3 senatary), i na padtrymlivańnie hałasami Biel. Pas. Klubu ũradu gienerala Ŭ. Sikorskaha (1922.XII—1923 h.), polskija ũrady i palityki badaj usich kirunkaŭ ani dumali ražviazvac bielaruskaj u Polščy poblemy, viadučy planova i vytryvała palityku asimilacyi praz polskuju palityčnuju, kulturnuju i ekanamičnuju ekspansiju na bielaruskich ziemlach.

Voš-ža treba było šukać vychadu. U Biel. Pas. Klubie pačalisia haračyja ideolohičnyja sprečki. Skončylisia jany ũrešcie tym, što ũ 1925 h. letam hrupa bielaruskich pasloŭ na čale z Taraškievičam vyjšła z Klubu i załažyla Hramadu. Była heta, jak potym vyjašnišasja, marksickaja, demahohičnaja, zbližanaja da kamunizmu, zorientavanaja na Savie ty, bielaruskaja arhanizacyja. Vidać heta častkova z prahramy „Hramady” (1926 h.), a tak-ža z usiej jaje dziejnaści, jakoj davialosia mnie być blizkim šviedkam. Na narodnyja bielaruskija adnak spravy žviartała jana ũvahi mała, a najbolš na spravy sačyjalnyja ũ duchu marksizmu.

Bielaruskija-ž pasły, što astalisia ũ Klubie (pradstaŭniki BChD i Sialanskaha Sajuzu), pierajšli ũ apazyciju da polskich uradaŭ i pačali siarod bie-

Sučasnaje pałažeńnie żydoŭskaha narodu

Pašla sušvietnaj vajny, jakaja zakončyłasia kličam „samaaznačeńnia narodaŭ,“ była padniata sprava vyrašeńnia pałažeńnia tak-ža j żydoŭskaha narodu. „Miratorcy“ XX stahodździa prablemu żydoŭskaha narodu vyrašyli prajektam utvareńnia ŭ Palestynie żydoŭskaj dziaŕžavy. Rezultat hetaha prajektu — abiacanki nijaki. Žydy nadalej astalisia niedziaŕžaŭnym narodam, jak nieterytorjalnyja nacyjanalnyja mienšaści va ūsich dziaŕžavach ūsvietu. Hetak-ža pakinuty „nacyjanalnymi mienšaściami“ aŭ u niekalkich dziaŕžavach na svajej rodnaj ziamli Bielarusy i Ukraincy, a tak-ža padparadkavany zakonam „nacyjanalnych mienšaściaŭ“ Slavaki, Baski, Kataloncy, časć Litoŭcaŭ i inšyja mienšyja narody.

Pałažeńnie „nacyjanalnych mienšaściaŭ“ u ciapierašnja časy viedamaje — ciaŭkoje i ŭorstkaje! Aŭviarely nacyjanalizm dakučaje i Žydom i ūsim inšym „nacyjanalnym mienšaściam.“ Hetym ŭviaryny nacyjanalizm adnosna Žydoŭ pierajšoŭ uŭo ū formu rasavaj nienaviści i adusiul namahajecca vyhaniać ich u Palestynu. A pałažeńnie Žydoŭ u Palestynie nia lepšaje, jak i ū eŭrapejskich dziaŕ-

žavach. Pradstaŭlajecca jano hetak:

Treba viedać, što nia cełaja Palestyna, ale tolki časćka jaje, katoruju Anhlija zaniała ū 1917 h., abvieščana h. zv. deklaracyjaj Balfura żydoŭskaj dziaŕžavaj. Pry hetym Anhlija zusim nie adrakłasia ad hetaj časćki Palestyny, pakidajučy sabie mandat nad joj ad Lihy Narodaŭ. Nievialikaja heta terytoryja — usiaho 23,315 kv. kilm., na jakoj žyvie ciapier paŭtara miliona nasielnictva: kala 250 tysiać żydoŭ, 200 tysiać chryścijan i bolš miliona arabaŭ; naturalnyja baħaćci hetaj krainy nievialikija i nie nadzvyčajnaja ūradŭajnaść ziamli. Prybyvaje tudy z usiaho ūsvietu żydoŭ wielmi mnoha, kraj pieranasielajecca i heta ūzburaje miajscovych arabaŭ, jakija ciapier zbrojna paŭstajuć i prociŭ najezdu tudy Žydoŭ i prociŭ arhanizacyi tam żydoŭskaj dziaŕžavy.

Treba viedać, što Anhlija, zaniaŭšy Palestynu, abvieščila tam pad svaim pratektaratom niezaleŭnaść żydoŭskaj dziaŕžavy, majučy na ūviecie pradusim tolki svaje ūlasnyja intaresy — miela na ūviecie razbudovu naftovych provadaŭ z Mosula praz Palestynu da Miŭziemnaha mora, a żydoŭskaja dziaŕžava miela być storaŭam he-

tych anhielskich provadaŭ. Inšaj prahramy ū spravie ūtvareńnia żydoŭskaj dziaŕžavy Anhlija nia miela i nia maje. Adnačasna Anhlija abiacala i arabam pamahčy abjadnacca i stvoryć ahulna-arabskuju dziaŕžavu, kab pastavić ich prociŭ Turcyi. Kali vyjaśniłasia, što heta byli tolki abiacanki, dyk araby paŭstali prociŭ anhielskich planaŭ tvareńnia żydoŭskaj dziaŕžavy ū Palestynie i padniatali zaŭziatuju baračbu, nie vyklučajučy i aruŭnaha vystupleńnia prociŭ żydoŭskaha zasilla, vyhaniajučy Žydoŭ z promysłu, ziemiarobstva, handlu i ramiasta. U hetaj baračbie razharełasia i nacyjanalnaja nienaviść. Anhielskaja ūlada pajšla arabam na ūstupki i ahrańičyła pryjezd żydoŭ u Palestynu. Ale i heta nie ūspakoila arabaŭ. Tady Anhlija rašyła padzielić Palestynu na try časćki: 1) żydoŭskuju, 2) — arabskuju i 3) — anhielskuju mandatovuju. Hetym prajekt dla Žydoŭ zusim niavyhodny i niezdalevalaje arabaŭ. Araby niezdavoleny, što hetym padzielam zahaniajuć ich u nutranyja harystyja i nieūradŭajnyja vakolicy, a ŭŭdy — što praznačanaja hetym padzielam dla ichniaj dziaŕžavy časćka Palestyny wielmi husta zasielana i hetym vyklučaje mahčymaść dalejšaha pierasielańnia Žydoŭ u Palestynu,

laruskich mas pracu ū kirunku pradusim nacyjanalnym, orjentujučysia pradusim na svoj narod i na jaho ūlasnyja siły. Haloŭnuju rol u bielaruskim niehramadaŭskim palityčnym žyćci igrała BChD. Hramada pajšla šyroka ū narod, u masy. Heta-ŭ samaje — inšymi tolki sposabami i biez takoha razmachu — rabiła i BChD. Pačaŭsia antahanizm i ūrešcie ideovaja baračba i ūzajemnyja konflikty. Siła fizyčnaja, masavaja była jaŭna pa staranie Hramady, a siła ideolohičnaja bielaruskaja, siła maralnaja — pa staranie BChD. Hetym mieracca i ūzajemnyja ich adnosiny. Hramada imknułasia da taho, kab utapić BChD u svajej masie i hetym jaje akančałna ŭniščyć. Uznoŭ-ŭa BChD, abnaŭlajučysia prahramova, pracujučy nad bielaruskaj nacyjanalnaj ideolohijaj, wykazvala ūsiu ūnutranuju pustatu Hramady i hetym ustrymlivala ad jaje elementy bolš razvaŭnyja, intelihientnyja i tvorčyja. Vyniki adnak hetaj baračby, kali jšło ab ich bok ŭvierchni, byli niaroŭnyja. U bielaruskaj pravastaŭnaj masie front BChD jaŭna łamaŭsia i korčyŭsia. Astalisia Bielarusy kataliki. Tut najsilniejšyja akazalisia akopy BChD. Chutka ūciamila heta Hramada i tut pačala svaje ataki. Z hetaj metaj u 1926 i 1927 h. vydavala jana łacinkaj „Bielaruski Zvon“, časapis naskroŭ demahohičny, jaki mieŭ na mecie nie ideolohičnuju baračbu z BChD, ale aplavańnie i ŭniščenie jaje, jak takoj.

Pachod hetym Hramady na BChD mieŭ svaju sankcyju, mieŭ vyšejšaje bahaslavienstva. Pašla razhromu Hramady polskimi ūladami, padčas sudovaha procesu, pakazalasia, što Kamintern byŭ vydaŭ-

šy specyjalnuju instrukcyju nieabchodnaści razbivać BChD. Instrukcyja hena znachodzicca ū aktach spravy niekatorych hramadaŭcaŭ. Nadta mahčyma, što instrukcyja hena była vydana ū pieršuju čarhu dla KPZB, ale zatym, što padčas dziejnaści Hramady trudna było označyć hranicu miŭ Hramadoj i KPZB, dyk adnolkava hena instrukcyja abaviazvala i Hramadu.

Kali ūžo zajšla hutarka ab blizkaści Hramady i kamunistaŭ, dyk uspominim tut tak-ŭa asobna i ab ich adnosinach da BChD. Adnosiny hetym pryncypova byli takija samyja, jak i hramadaŭskija, a praktična, jasnaja reč, jašče horšyja. U pačatku vierašnia 1926 h. adbyłasia pasiedzańnie pašyranaha plenumu Centr. K — tu KPZB. Miŭ inšym na henym pasiedzańni była pryniata rezalucyja ab biahučych zadaniach KPZB. U treciaj časći hetaj rezalucyji, u punkcie 16, miŭ inšym čytajem: „...Winna być wzmacniona walka z Chadecjaj białoruskaj (Ks. Stankievič), prowadzącą za pomocą swego aparatu klerikalnego szeroką robotę polityczną wśród włościanstwa Zach. Białorusi (Wileńszczyzna, Grodzieńszczyzna)“...¹⁾

Asabliva-ŭ ahresyŭnyja, pazbaŭlenyja całkom kulturnaści i etyki, adnosiny kamunistaŭ da BChD byli, pačynajučy ad 1926 h., kali ū BSRR raspačalasia ŭorstkaja baračba z bielaruskim nacyjanalnym rucham, viedamaja pad nazovaj baračby z nacdemami. Dovadami hetkich da BChD adnosinaŭ ka-

1) Akt abvinavačaćnia ū spravie hramadaŭcaŭ. 24.XII. 1927. Vilnia, bač. 32.

Z nahody pieranosinaŭ dyrektara M. Ancukieviča

Na pačatku sioletniaha školna-ha hodu da vilenskaha biełaruskaha hramadzianstva dajšla tryvožnaja viestka ab pieranosinach dziaŕžaŭnymi ŭladami dasiulešniaha dyrektara Vilenskaj Biełaruskaj Himnazii (filii Dziaŕžaŭnaj Himnazii im. Mickieviča) na pasadu vučyciela ŭ... Łomžu. Viestka heta akazałasia praŭdzivaj i tryvoha biełaruskaha hramadzianstva abiarnułasia ŭ žal i pačućcio kryŭdy. Čamu? Nadta prosta.

M. Ancukievič — heta byŭ čalaviek sapraŭdy na svaim miescy, čaho nia možna skazać ab usich jaho papiarednikach. Pryniaŭšy na siabie abaviazak dyrektara Biełaruskaj Himnazii, jon dobra zrazumieŭ, što jon musić być tolki dyrektaram i tolki pedahoham uzha-

prašledavanych ciapier u niekatorych dziaŕžavach śvietu.

Hetak voš pradstaŭlajecca pałažeńnie Žydoŭ u Palestynie, jakoje ad ich zusim niezaležnaje. Nia lepšaje ichniaje pałažeńnie i ŭ eŭrapejskich dziaŕžavach, asabliva ŭ tych, dzie ŭsieŭladna panuje nacyjanalizm dziaŕžaŭnaha narodu.

I. P.

davaŭcam. I sapraŭdy jon tolki hetkim byŭ na svaim tak adkaznym stanoviščy. Jakoj-niebudź palityki ŭ škole, jakoj-niebudź stonnonaści ci niespraviadliwaści da vučniaŭ u dyrektara M. Ancukieviča nia było i zvańnia. Dyk nia dziva, što pieranosiny jaho biełaruskaje hramadzianstva ŭvažaje jak svajho rodu biełaruskiju žalobu.

Aprača-ž hetaha biełaruskaje hramadzianstva hetyja pieranosiny dyrektara adčuvaje jak svaju nacyjanalnuju kryŭdu. Naznačany jon na stanovišča vučyciela ŭ Łomžu, dzie nia budzie mahčy mieć nijakaj styčnaści z biełaruskaj moładziaj, z biełaruskim narodom, dla jakoha, jak biełarus, pavinien pracavavać pradusim.

Na razvitańnie dyrektaru M. Ancukieviču skladajem pažadanie, kab spakojna pieranosiny hety ŭdar, vytryvaŭ na tym stanoviščy, dzie jamu zahadana pracavavać i dačakaŭ jašče papracavavać u svajej rodnej biełaruskaj škole, pašviačajučy biełaruskaj moładzi svaje siły, svaju viedu i pedahohičnaje daznańnie.

M. K.

Biełaruskaja chronika.

Narady BNA. U minulym tydni BNA (Biełaruskaje Narodnaje Abjednańnie) adbyło naradu ab sučasnym mižnarodnym i biełaruskim palityčnym pałažeńni. Pavodle čutak — budzie vydany adpaviedny kamunikat.

„Majovyja čytanki“ — pabiełaruskiju napisau ks. V. Šutovič i pryslaŭ u Biel. Kat. Vydavietva, jakoje robić zachady ab nadrukavannii hetaj knižycy.

„Za Chrystusam na Kalvaryju“ — napisau toj-ža ks. V. Š. Biel. Vydavietva maje namier vydać tak-ža i hetu knižycy.

«Калосьсе», biełaruski litarturna-navukova-hramadzki kvartalnik, № 3(16) užo drukujecca.

«Хрысьціянства й Беларускі Народ». Pad hetkim zahaloŭkam Ks. Ad. Stankievič u čeść 950-hodździa jubileju Chryścijanstva ŭ Bielarusi piša pracu, jaka-ja budzie drukavacca ŭ „Chr. Dumcy“ i pašla vyjdzie asobnaj knižkaj.

Prajekty ab „Dniu Kultury“. Biełaruskaje hramadzianstva prajektuje sioleta naładzić „Dzień Biełaruskaj Kultury“. „Dzień“ hety maje być naładžany ŭ listapadzie, abo ŭ śniežni.

munistaŭ slużyć mnohaja za hety čas ich litaratura: hazety, žurnaly, adozvy, knižki. Klasyčnym miž inšym prykładam hetaha slużyć brašura Alesia Horodockaha: „Як Беларуская Хадэцыя гандлюе крывёю рабочых і сялян“ (Вільня 1934). Brašura heta asnuta na afery Paŭly Karuzy, jaki niavyraznuju ŭ BChD igraŭ rol, za heta byŭ vyklučany z partyi i ŭrešcie ŭciok u Saviety. Tam jon daŭ „pakazańni“ savieckim ŭladam ab sabie i ab BChD i na padstavie hetych „pakazańniaŭ“ napisana henaja brašura, poŭnaja źnievažajučych BChD niabylicaŭ, jaŭnaj ilży i vydumkaŭ.

Druhim-ža typovym prykładam adnosinaŭ kamunistaŭ da BChD služa knižka Kuźniecovej: „Політычныя партыі ў Польшы, Заходняй Беларусі і Заходняй Украіне“ (Мінск 1935 Выд. Бел. Акад. Навук). U hetaj knižycy, vydanaj — padčorkvajem, — Akademijaj Navuk! — BChD admalavana całkom falšyva, tendencyjna, zlosna i źniavažliva.

Tymčasam adnosiny BChD da Hramady i da kamunistaŭ byli całkom inšyja, jany badaj susim nia vychodzili z ramak baračby ideolohičnaj, prahramovaj.

„My jak da „Hramady“, — čytajem u „Biel. Kr.“, — tak i da inšych biełaruskich kirunkaŭ (naskolki jany sapraŭdy biełaruskija), zaŭsiody adnosilisia biezstaronna i biez fanatyzmu. Dziela hetaha choć my pryncypova i nie zhadžajemsia z praletarskaj prahramaj „Hramady“, krytyčna adnosimsia da jaje „cialačaha“ zachopleńnia ŭsim, što dziejecca ŭ Radavaj Bielarusi i ŭvažajem jaje za niešta bolš sezonnaje, čym različanaje na zaŭtrašni dzień, adnak

nia laim jaje, što z nami hramadaŭskaja hazeta robić duža časta, ale biezstaronna i biaz hniewu vykazvajem svoj na jaje pahlad, a što ŭvažajem za svaju pavinnaść. Dyk i ŭ hetym wypadku ŭziać Hramadzie ŭ manapol ahulna-biełaruskiju spravu i falšavać ahulna-biełaruskiju dumku pazvolić nia možam“.)

Ideovym epiloam i syntezej adnosinaŭ miž BChD i Hramadoj (i kamunistami) jość urešcie sprava Biełaruskaha Nacyjanalnaha K—tu ŭ Vilni. Kamitet hety isnavau ad 1919 h. Łučyŭ jon u sabie ŭsie biełaruskija kulturnyja, ekanamičnyja i palityčnyja arhanizacyi, što pryznavali biełaruskiju nacyjanalnaść i patrebu biełaruskaj niezaležnaj dziaŕžaŭnaści. Hramadzie heta arhanizacyja była nie pad myśli i jana jaŭna išla da jaho źlikvidavannia. Voš što ab hetym piša „Biel. Krynica“:

„Biełaruski Nac. Kamitet ad času, jak papaŭ pad uplyvy „Hramady“, pierastaŭ być reprezentantom usich biełarusaŭ i da apošniaha času, u praciahu bolš jak hodu, nie sazvaŭ ani adnaho ahulnaha sabrańnia, nia hledziačy na toje, što pradstaŭniki niekatorych biełaruskich arhanizacyjaŭ ab hety m prezydyjum Kamitetu nia raz prasili. Dziela hetaha siabry Kamitetu Biel. Chr. Demakracyi i Sial. Sajuzu, apirajučysia na zakonnyth asnovach, zaprasili pradstaŭnikoŭ usich arhanizacyjaŭ i ŭstanovaŭ u Vilni na ahulny schod, jaki adbyłsia 2 lipnia 1927 h. Z 13 zaprošanych ustanovaŭ i partyjaŭ zjavilisia na schod pradstaŭniki tolki ad nastupnych:

1) „Biel. Krynica“ 8.XI.1926 № 35.

15-hodździe Bielaruskaha Choru R. Šyrmy, jak viedama, prypadaje sioleta. Jubilej hety bielaruskaje hramadzianstva źbirajecca naleźna adznačyć. Mahčyma, što heta budzie spałučana z „Dniom Bielaruskaj Kultury“.

Vystupleńni slaŭnaha bielaruskaha śpievaka. Šyroka viedamy slaŭny bielaruski śpiavak M. Zabejda-Sumicki, tenar Medyjolanskaj Opery, vystupaŭ u Polskim Radjo ŭ Varšavie: 15-ha, 17-ha (na Ameryku) i 21.IX sioleta. U hetych dvuch apošnich vystupleńniach byli miź inšym prapajany dzvie bielaruskija pieśni: „Kupalonka“ i „Kukavała ziaziulka“. Budzie tak-ža pijać naš slaŭny mastak 7.X sioleta.

Bielaruski Adryŭny Kalendar užo vyjšaŭ z druku. Bielaruskaja kniharnia „Pahonia“ zakazy pryjmaje užo. Kalendar nadrukavany hraźdankaj i časć łacinkaj.

Bielaruski Sialanski Kalendar (knižka, hraźdankaj) užo apracavany i nieŭzabavie pojdzie ŭ druk.

Bački Bielarusy! Vučycie svaich dziaciej čytać i pisać pabielarusku!

Hrozny čas

Z pryčyny niamiecka-čechasłavackaha sporu

Niamiecka čechasłavacki spor ušciaž raźvivajecca i pastupova viadzie da hroznej jaho raźviazki. Pałažeńnie ŭ Čechasłavacyi z koźnym dniom mianajecca i stanovicca ušciaž hraźniejšym. Heta zhanijaje son z vačej eŭrapejskim dyplamatom, asabliva dyplomacyi anhielskaj, i stvaraje pahrozu celaj Eŭropie.

Pašla pramovy Hitlera. Na kanhresie niamieckaj nac.-sacyjalistyčnej partyi ŭ Norynberhu, jaki faktyčna byŭ vialikaj demanstracyjaj azbrojenaj hitleraŭskaj Niamieččyny, kancler Hitler miź inšym skazaŭ, što kali nia vyrašycca karysna dla niemcaŭ u Čechasłavacki niamiecka-čechasłavacki spor, dyk sudeckija niemcy znajduć svajo prava i abaronu ŭ Niamieččynie. Niamiecki maršal Gering u svajej pramovie na hetym kanhresie adznačyŭ, što Niamieččyna nie baicca nijakaj blakady: ani mirnaj, ani vajenaj; niamieckija ŭkrapleńni na zachodniaj hranicy takija mocnyja, što praz ich nijaki praciŭnik nia projdzie, niamieckaja pavietranaja flota najsilniejšaja ŭ šviecie.

Kryvavyja zabureńni i vajenajaje pałažeńnie ŭ Čechasłavacki. Apošnimi dniami, asabliva pašla pramovy Hitlera, u Sudekach Čechasłavacyi amal što-dzień adbyvajucca kryvavyja zabureńni: niemcy ahresyŭna vystupajuć prociŭ Čechaŭ i dziar-žaŭnaj ŭłady, jakaja ŭspakajvajucy bunt, karystajecca i aružam. U rezultacie — zabityja i ranienyja. Dzieržaŭnaja ŭlada dzieła ŭspakajeńnia buntaŭ abjavila vajenajaje pałažeńnie i zahadała mobilizacyju zapasnych—małodšych hadoŭ. Niemcy abvieścili ahulnuju zabastoŭku i admovilisia jsci ŭ čechasłavackija pałki ŭ vojska. Pavadyry sudeckich niemcaŭ vydajuć da narodu adozvy ab ahulnym damahańni pryłučeńnia Sudecaŭ da Niamieččyny.

Pasiarednictva Anhlii i daradčy hołas Musoliniaha. Kali napiacćie ŭ Sudekach dajšo da vajennaha pałažeńnia, ab niamiecka-čechasłavackim spory pačalisia aficyjalnyja pierahavory premjera anhielskaha ŭradu N. Čemberlena z niamieckim kancleram Hitleram. A ŭ hety čas čemberlenaŭska-hit-

1) Bielaruskaha Pas. Klubu, 2) Biel. Chr. Demakracyi, 3) Biel. Sial. Sajuzu, 4) Biel. Instytutu Haspadarki i Kultury, 5) T-va „Pahonia“, 6) Bielaruskaha katalickaha duchavienstva i 7) Biel. drukarni im. Fr. Skaryny. Pa šćvierdžańni mandataŭ vyjašnilasia, što źjavilisia 15 delehataŭ z liku zaprašanych 27, dzieła čaho sabrańnie, jak pravamocnaje, zrabila pieravybary“.

„Dzieła taho — piša dalej „Biel. Krynica“ — što pradstaŭniki niekatorych bielaruskich arhanizacyjaŭ, choć byli zaprašany, nie źjavilisia, ahulny schod pastanaviŭ daručyć prezydyjumu Biel. Nac. Kamitetu źviarnucca da henych arhanizacyjaŭ i ŭstanovaŭ z prapazycyjaŭ prysłać svaich pradstaŭnikoŭ. Kab prydać abnoŭlenamu Nacyjanalnumu Kamitetu charakter poŭnaha pradstaŭnictva ŭsich bielaruskich partyjaŭ i ŭstanovaŭ i ŭchilicca ad jakojkolečy adnastaronnaści, sabrańnie 2 lipnia nie adkidyvaje mahčymaści sklikać novaje ahulnaje sabrańnie, kali hetaha nieŭvajšoŭšyja, a ciapier zaprašanyja ŭ Nac. Kamitet ustanovy i partyi buduć damahacca“.

Hramada adnak adkinuła hetu prapazycyju i nia tolki nie ŭvajšla ŭ „novy“ Nac. Kamitet, ale navat nie paddzieržyvała „staroha“, katory, jak nia lubaja kamunistam nacyjanalnaja ŭstanova, źlikvidavaŭsia sam saboju i ciapier nia isnuje. Tradycyi i pryncypy daŭniejšaha Nac. Kamitetu, abjednyvajučaha ŭsie nacyjanalnyja bielaruskija hrupy, pieraniaŭ abnoŭleny Biel. Nac. Kamitet, u jaki ŭvajšli

biel. partyi: BChD, Sielsajuz i Pravasl. Dem. Abjadnańnie sen. Bahdanoviča.

Haloŭnaja rol u henaj važnaj sprave naleźa BChD. Heta pradusim dziakujučy jej astaŭsia dalej isnavać Biel. Nac. K-t u Vilni, jak asiarodak bielaruskaj palityčnej i kulturnaj niezaležnaj dumki, aź da 15.I.38 h., kali polskimi administracyjnymi ŭladami byŭ zakryty. Hramada pierastala isnavać. Časć pajšla ŭ kamunisty, časć uznoŭ škiravatasia na polskaje ŭhodnictva. BChD dalej pajšla bielaruskaj darohaj, a za jej i nacyjanalnaja časćka hramadaŭcaŭ.

§ 5. — BChD i vybary ŭ Polski Sojm 1928 i 30 h.

Vybary ŭ Polski Sojm mieli zaŭsiody dla Bielarusiaŭ važnaje palityčnaje značeńnie: jany ażyŭlali palityčnuju baračbu partyjaŭ i wykazvali ich pracadzolnaść i ŭplyvy ŭ narodnych masach. U pieršy Polski Sojm, jaki tryvaŭ ad 1919 da 1922 h. i jaki byŭ sojmam ustavadaŭčym, Bielarusy jašče na vybary nia jšli.¹⁾ Byŭ heta čas, kali jašče niaviedama

1) Darečy tut budzie ŭspomnić nastupnaje. Wybary ŭ Polski Ustavadaŭčy Sojm adbylisia 15.VI.19. Ja tady prabyvaŭ „na ssylcy“ ŭ Drahičynie, Bielskaha pav. Narod damahaŭsia, kab ja kandydavaŭ u Sojm. Ja zhadziŭsia. Miascovyja ludoŭcy postavili mianie na druhim miescy śpisku № 5, (vokruh № 34, Bielski pav.), jaki nazyvaŭsia: „Lista od grupy ludu pracujučego na Podlasiu“. U tym-ža vokruzie byla tak-ža „Lista Narodowa“ № 2, na jakoj kandydavaŭ na pieršym miescy ks. St. Maciejevič z Vilni. Voš-ža z pryčyny majej kandydatury polskija nacyjanalisty padniali kryk i kaścielnyja sfery zmusili mianie zračysia svajej kandydatury, kab nia psuć im. Budučy tam u sensie bielaruskim całkom adzinokim, ja nie rašyŭsia na boj sa sŭ:kan. N. 2 i kercydeluru svaju źniaŭ.

1) „Biel. Krynica“ № 28, 8.VII.1927.

leraŭskich pierahavoraŭ dyktatar Italii Musolini drukuje ŭ hazetach svoj artykuł, u jakim dakazvaje potrebu raźvizańnia nacyjanalnej prablemy ŭ Čechasłavaččynie ahułam—prablemu słavackuju i vuhorskiju, taksama, jak i niamieckuju darohaj plebiscytu

Česki ŭrad i Henlein. Pašla taho, jak Henlein admoviŭsia mirycca z Čechami navat na tych varunkach, jakija sam vystaviŭ u viedamaj svajej pramovie ŭ Karlavych Varach, a ciapier adkryta pačaŭ damahacca pryłučeńnia Sudeckaha vokruhu da Niamieččyny, česki ŭrad pierastaŭ z Henleinam hutaryć, uvažajučy jaho za zdradnika svaje dziaŕžavy—Čechasłavaččyny. Prakuratura čechasłavackaja pastanaviła Henleina aryštać, ale Henlein, razam z svaimi supracounikami ŭciok u Niamieččynu. Adnačasna z hetym česki ŭrad začyniŭ partyju Henleina sudecka - niamieckuju.

Plan padziełu čechasłavacyi na kantony. Niamiecka-čechasłavacki spor, jaki ŭstryvożyŭ usiu palityčnuju Eŭropu, pavodle planu anhielskaha dyplamata Runcimana, jaki niadaŭna specyjalna ŭ Čechasłavacyi daśledžvaŭ žyćcio h. zv. nacyjanalnych mienšaściami, maje być vyrašany administracyjnym

U Litvie

Nacyjanalnej šviata. Litoŭski narod aprača šviatkavańnia dnia abvieščańnia niezaležnaści Litvy ŭ lutym, šviatkujeć tak-ža dzień nacyjanalnaha šviata 8.IX kožnaha hodu. Sioleta šviatkavań-padziełam čechasłavackaj respubliki na kantony.

Niamieckaja etnagrafičnaja terytoryja, pavodle planu Runcimana, maje być razdzielena na try niamieckija departamanckija vokruhi — kantony. Hetyja kantony mieli-b terytoryjalnuju i administracyjnaju aŭtanomiju. U hetych akruhach čechi i inšyja nacyjanalnyja mienšaści mieli-b takija-ž pravy, jak niemcy ŭ českich nacyjanalnych akruhach. Na hetkija vokruhi byli-b padzieleny ŭsie terytoryi, zasielenyja čechami, słavakami i vuhorcami. Ŭsie hetyja vokruhi vysyłali-b svaich pasloŭ u ahułna-dziaŕžavny parlament. Centralnamu ŭradu padlahali-b spravy — abarona dziaŕžavy, finansy i zahraničnaja palityka. Ale ci z hetaha što vyjdzie—niaviedama. Hitler, a za imi česki niemcy, žadajuć plebiscytu, na što česki ŭrad nie zhadžajecca. Napružańnie z hetaj pryčyny ŭ čechasłavacyi dalej vialikaje.

nie ŭ hety dzień adbyłsia duža ŭračysta, jak u Kaŭnasie, taki pa ŭsim kraim. Asablivaščiaj sioletniaha šviatkavańnia było toje, što prymaŭ u im ŭčaście razam z inšymi dyplamatami i polski pasol Charvat.

Sojm litoŭski pačaŭ svaju voseieŭskuju sesiju 16 h. m. Na pieršym pasiedžańni Sojmu havaryŭ premjer lit. ŭradu Ks. Mironas. Zaklikaŭ jon da nacyjanalnej jednaści i zajaviŭ, što ŭrad budzie ŭspamaħać Sojm u jahonaj pracy. Na paradku dnia: dziaŕžavny biudžet i reforma administracyi.

Dreva ŭ Litvie zakupiła anahdaj Niamieččyna na sumu 5 milionaŭ litaŭ.

550-hodździe chrostu Litvy. 550-vja ŭhodki pryńiaćcia Litvoj chryścijanstva abchodzić budzie parafija Daugi.—Treba adznačyć, što Daugi heta najstaršaja litoŭskaja parafija.

Sajuz Litoŭskich Pišmieńnikaŭ u Koŭnie ab Litoŭskim Navukovym T-vie ŭ Vilni. „Aidas“ z 2 h. m. padaje, što Sajuz Litoŭskich Pišmieńnikaŭ u Koŭnie pastanaviŭ ničoħa nie pieravodzić z polskaj literatury na litoŭski jazyk datul, pakul polskija ŭlady nie adčyniać zakrytaha Litoŭskaha Navukovaha T-va ŭ Vilni.

było, što budzie z biełaruskimi ziemi, jakija było zaniaŭšy polskaje vojska. Zatoje ŭ Sojm, jaki tryvaŭ ad 1922 da 1928 h. Bielarusy na vybary pajšli ahułnym biełaruskim frontam, da taho ŭstupiŭšy ŭ blok nacyjanalnych mienšaściami. Pieramoha, jak skazana ŭ papiarednich paragrafach, była bliskučaj. Bliskučym, možna skazać, byŭ i rozvoj biełaruskaj palityčnaj pracy ahułam, a tak-ža i pracy Biel. Chr. Demakracyi. U hetym peryjadzie, jak bačyli my, adbyvalasia dziejnaść Hramady, a tak-ža abnaŭleńnie BChD i ŭhlybleńnie jaje dziejnaści. Ažyvilasia tak-ža niamała BChD i padčas vybaraŭ nastupnych: u 1928 i 1930 h., choć, jak ubačym niżej, vyniki jaje ażyŭleńnia, pracy i palityčnaj baračby navonki ŭ vočy nia kidalisia.

Hałasavańnie ŭ novy Sojm adbyłsia 4.III.28, a ŭ Senat 11.III.28. Na vybary jšli: BChD, Sialanski Sajuz i Pravasłaŭnaje Demakratyčnaje Abjednańnie. 28.XII.28 hetyja hrupy sklikali žjezd i rašyli na vybary iŭci z inšymi nacyjanalnymi mienšaściami: z Ukraincami, Žydami, Niemcami; Litoŭcy i na hety raz ad vybaraŭ ustrymalisia. Z hetaha bloku prajšlo 2 biełaruskich pasloŭ chadekaŭ z šviancianskaha vokruhu. Raniej byŭ tolki adzin. Chadeki tut takim čynam vyjhrali, ale ahułam Bielarusy prajhrali. Praŭda, prajšli biełaruskija pasly ŭ Sojm i Senat i z inšych špiskoŭ i dzieła hetaha lik biełaruskich pasloŭ i senataraŭ ahułam i ciapier nia byŭ mienšy, jak u Sojmie papiarednim, ale heta ŭžo byli ludzi roznych palityčnych kirunkaŭ, a časta i susim „biaz kirunkaŭ“ i siła ich maralnaja i palityčnaja była ŭžo

značna slabiejšaj. Adnak i biel. chadeki nia doħa mieli dva mandaty. U šviancianskim vokruzie dzieła niejkich pryčyn vybary z 4.III.28 byli skasavany. Adbyłsia novyja 13.VII.1930 h. U hetych vybarach biel. chadeki ŭžo atrymali tolki adzin mandat.

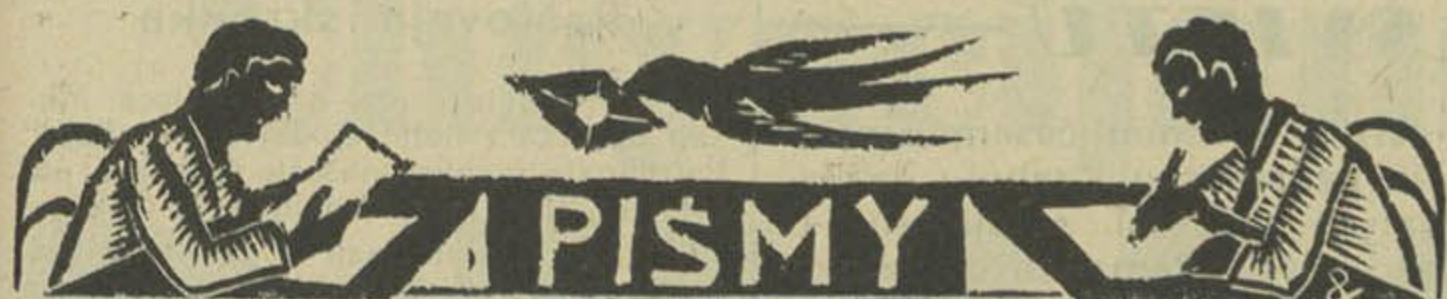
U Lidzkim vokruzie numar špisku Nac. Mienšaściami byŭ dzieła „farnalnych“ pryčyn tak-ža skasavany. Pieravybary adbyłsia 25.V.30. Blok nie atrymaŭ ani adnaha mandatu. Hod 1929 dla BChD prajšoŭ pad znakam baračby za biełaruskaść na frontie relihijnym u žviazku z kanfliktam BChD z duchoŭnaj katalickaj ŭladaj i pad znakam baračby ahułam za pravy ŭ biełaruskim nacyjanalnym žyćci.

Hod 1930 prynios novyja vybary. Sojm i Senat z 1928 h. byŭ raspuščany i 16—23.XI.1930 h. naznačany novyja vybary. Da hetych vybaraŭ BChD prystupaje ŭžnoŭ z Sialanskim Sajuzam i z Pravasłaŭnym Dem. Abjednańniem. Z nacyjanalnych mienšaściami razam z Bielarusami jduć ŭžo tolki Ukraincy. Vynik vybaraŭ susim drenny. Z biełaruskich zielaŭ nie prachodzić ani adzin pasol. Adzin tolki biełaruski pasol prachodzić ukrainskimi hałasami.

Hetkija vyniki vybaraŭ nie aznačajuć zaniku biełaruskaha ruchu ahułam, a razam i BChD. Nadvarot — ruch hety značna vyras i raźviliŭsia. Pryčyny niaŭdačy byli tut susim inšyja.

Na vybary ŭ 1928 h. Bielarusy pajšli nie ahułnym špiskam, a niekalkimi. Palityčnaja ŭ Bielarusi dyferencyjacija ŭ žviazku z dziejnaščiaj Hra-

Doma pabielarunku, a ũ ludziach papolsku.

Haduciški. Ciapier dajecca kala nas zaŭvažyc voš što: siarod hramadzian starejšych jošć takija, što siabie ličać palakami i pachodžańnia šlachockaha; choć jany ũ svajej chacie havorać pabielarunku, ale vyjšaŭšy na vioskku, ci ũ miastečka zaŭsiody starajuca havaryć papolsku. Na ich hledziačy i moładź častkova taksama čurajecca svajej rodnej movy: ci to na kirmašy, ci na viečarynie starajecca havaryć papolsku. Ale heta mova vyhladaje ũ ich tolki kalečańniem jazyka i ašmieškaj dla druhich, bo havoračy papolsku, chłapiec ci dziaŭčyna, aboje aź spaciejuć ad takoj movy i pierakručavańnia jazyka. Voš-ža kińma stydacca svajej movy, jak havorym u svajej chacie, tak havaryma i ũsiudy! Nie pakidajcie svajej rodnej movy bielaruskaj, kab nia ũmiorli — kazaŭ Fr. Bahuševič.

J. L.

Piechatoj z Sakołki ũ Čornuju Viosku.

Z *Sakołki ũ Čornuju Viosku* prajscisia zabalac nohi. Dla mianie padarož heta byla velmi pryjemnaj. Tut napatkaŭ ja vioskki: Gieniušy, Straža i Bukšteli. Gieniušy raskalanizavanyja i pry šasie raskinutyja, slaŭnyja tym, što z hetaj vioskki vyjšaj ks. Baroŭski, da bielarusau pryhilny. Vioska Straž prytuliłasia da rečki Sakołdy, pad samym vialikim lesam, u najpryhažejšym kutočku tutejšych akolicaŭ. Siudy hetaha leta aź z Varšavy pryjaždžaŭ stralecki aboz, samaja šmiantanka adukavanych ludziej. Jany adrazu paprasili z Sakołki ksiandza, starastu i kamendanta. Zrabilišia pašviaciny abozu. Abožniki kaniešnie chacie li naviazac kontakt z tutejšymi žycharami bielarusami. Kožny viečar jany raskładali vialiki ahoń i prasili da siabie sialan i viaskovuju moładź. Ja nie skažu, kab heta lučnašć ich z nami byla na-

Vilenskaja chronika.

Litoŭski kansulat maje być niezadoŭha adčynieny ũ Vilni, a tak-ža i ũ Gdyni.

Pikiety pry žydoŭskich kniharniach. Pry žydoŭskich kniharniach, spačatku školnaha hodu, kali moładź masava zakuplała padručniki, stajali pikiety (straž) i chryścijan u žydoŭskija kniharnia puskali. Hazety pisali, što žydoŭskija kniharni z hetaj pryčyny mieli značnyja straty.

Vilnia razbudoŭvajecca. Sioleta, akramia budynkaŭ kazionnych, u Vilni budujecca kala 50 pryvatnych damoŭ muravanych i 80 — draŭlaných. Da pałovy vierašnia skončana ũžo 30 budynkaŭ muravanych i 60 draŭlaných.

60 tys. zapamohi na dabradziejnyja ũstanovy vyznačyŭ mahistrat za minuly miesiac.

№ 43 „Viln. Žodis“ byŭ skanfiskavany za cely rad artykulaŭ.

turalnaja i ščyraja. Bielarusy tudy jšli tolki dziela vietlašci.

Z dziesiac kilametraŭ u les — tam ũžo razlažyłasia vioska Bukšteli, duža spakojnaja i bahataja vioska ũ lesie. Hryboŭ i jahadaŭ tut davoli! Adhetul ũžo blizka Čornaja Vioska. Usio žycio u Bukšteli idzie z Čornaj Vioski.

Č. V.

mady jaŭna pierabrała mieru. Da taho bielaruskaje nasielnictva bylo napałochana aryštami hramadaŭcaŭ, nad jakimi jakraz u časie pradvybarnaj akcyi raspačaŭsia proces u Vilenskim Akružnym Sudzie i dziela hetaha bajałasia aktyŭna i adkryta pracavać dla vybarnaj spravy.

Napałochany byli niamala spravaj Hramady, uzrostam i aktyvizacyjaj bielaruskaha ruchu tak-ža i administracyjnaja polskija ũlady, jakija z bielaruskimi apazycyjnymi špiskami viali rašučuju baracbu. Baracba, jasnaja reč, byla niaroŭnaja. Z vybaraŭ Bielarusy musili vyjšci i vychodzili silna patrapanyja.

U zviazku z vybarami ũ 1928 h. byli masavyja aryšty bielaruskich vybarnych pracauńikoŭ. Siarod aryštavanych bylo niamala siabraŭ BChD., jak J. Šutovič, M. Halas, V. Čaplinski, P. Paškievič, J. Žabinski, A. Žabinski, M. Ościk, M. Dvarecki, S. Hryb, J. Bułyha, A. Kraŭčonak i inš. Usim im zakidałasia prociŭdziaržaŭnaja akcyja. Pa vybarach, viedama, ich usich zvalniali, bo nijakaj prociŭdziaržaŭnaj akcyi jany nie viali. Ab usim hetym vidacca z „Biel. Krynicy“ za 1928 h.

Da pryčyn spryjaŭšych niaŭdačy ũ vybarach u 1928 h. Bielarusam ahułam, a razam i BChD treba tak-ža zaličyc asobna fakt skasavańnia špisku Bloku Nac. Mienšašciaŭ u Lidzkim vokruzie, dzie na adnym z pieršych miascoŭ kandydavaŭ i pradstaŭnik BChD i dzie šmat bylo dadzienych na ũdaču, bo hety vokruh u sensie bielaruskim i chadeckim ličyŭsia adnym z macniejšych. Skasavany tut

byŭ hety špisak, jak ũžo skazana vyšej, z pryčyn „farmalnych“.

Nia spryjała ũdačy ũ vybarach Bielarusam, idučych u Bloku Nac. Mienšašciaŭ i toje, što henyja mienšašci — Žydy i Niemcy, — aprača Ukraincaŭ, jakija jašče trymalisia salidarnašci i aprača Litoŭcaŭ, jakija ahułam učašcie ũ vybarach nia pryjmali, — viali ũžo ũhadovuju palityku.

Na vybary ũ 1930 h. jšoŭ pro-ŭradavy, tak zv. Biespartyjny Blok, z jakim, jak z pro-ŭradavym, baracba Bielarusam byla susim nie padsiłu. Voš-ža, nia dziva, što pry takich abstavinach Bielarusy byli biazsilny.

Ŭvodzila tak-ža dezarhanizacyju i žmianšala vybarnuju aktyŭnašć asabliva ũ radoch BChD vystupleńnie prociŭ jaje ũ 1928 h. duchoŭnaj katalickaj ũlady, dalej — sudovaja sprava ks. V. Šutoviča (skasavana na padstavie amnestyi 15.XII.28), pazbaŭleńnie ũ tym-ža časie ks. J. Rešecia pasady prefekta ũ dziaržaŭnaj vučycielskaj seminariji ũ Bielastoku, zasudžańnie (24.I.1930) bielaruskich kašcielnych špievakoŭ z Žodzišak St. Hryba na 9 miesiacu i M. Jarmaka na 4 miesiacy vastrohu i t. p.

U nastupnych 1935 h. vybarach u Polski Sojm i Senat Bielarusy ahułam, a ũ ich liku i chadeki, z pryčyn ad ich niezaležnych učašcia nia pryjmali.

Z USIAHO ŚWIETU

Z Polšcy.

Ludoŭcy pry vybarach u Sojm i Senat učasčia brać nia buduć. Voźmuć zatoje učasćie ŭ vybarach samaŭradavych. Toje samaje, pavodle niaspraŭdžanych dahetul čutak, majuć zrabić polskija sacyjalisty (PPS), a tak-ža ukraincy.

Nacyjanalnaści ŭ Polšcy. Pavodle statystyki (spis nasielnictva ŭ 1931 h.) 22 miljony nasialeńnia ŭ Polšcy padało, jak bačkaŭskuju movu — movu polskuju, a 10 miljonaŭ nasialeńnia padało inšuju movu. Hetyja ličby, jakich adnosiny zamykajucca 22:10, dakładna ilustrujuć pryblizny stan nacyjanalnych siłaŭ, jaki rašuča piarečyć polskim nacyjanalistyčnym čvierdžańciam.

Kali bliżej pryhladziecca da hetych 22 miljonaŭ polskaha nasielnictva, dyk i ŭ hetym liku znajdziecca jašče nievialikaje razdrableńnie. Biaručy dakładna — na 21.903.400 žycharoŭ, što padali siabie za palakoŭ, było tolki 20.333.300 r.-katalikoŭ. Rešta — paŭmiljona pravasłaŭnych, paŭmiljona hreka-katalikoŭ i inšych vieravyznańniaŭ. Razam — 1.660.100 žycharoŭ. Pašla hetaha polskaha nasialeńnia ŭ Polšcy naličvajecca 20 miljonaŭ. Druhoje miesca pa Palakoch zajmajuć Ukraincy — 4 miljony z paŭavinaj, treciaje žydy — 3 miljony, čačviertaje — Bielarusy, dalej — Litoŭcy, Niemcy i inšyja. Ahułam nasialeńnia ŭ Polšcy ŭ 1931 h. było 32 miljony.

Hetak u światle ŭradavaj statystyki vyhladaje nacyjanalnaja struktura ŭ Polšcy.

Z zahranicy

U Hišpanii i Kitaju apošnim časam ničoŭha asabliva nia zdarylasia.

Pahanstva ŭ Niamieččynie nie prymajecca. Nie zvažajućy na padtrymańnie ŭradam prapahandy pahanstva ŭ Niamieččynie, siarod moładzi jano nia prymajecca. Pavodle statystyki va ŭsich školach u Niamieččynie 98 proc. vučniaŭ vyznaje chryścijanskiju religiju.

Araby apošnim časam uzmaŭli svaju paŭstanckuju rabotu da nia-byvaŭch dahetul razmieraŭ. U miascovaści Ramallah u piatnicu 16.9 cely dzień tryvała rehularnaja bitva arabaŭ z anhlickim vojskam. U bitvie, u jakoj pryjmali učasćie 13 anhlickich samalotaŭ, zhinuli 140 arabaŭ, rešta razbiehłasia pa akaličnych horach. — Mienšyja spatyčki na paradku dnia. Što-dziennym tak-ža žjaviščam ciapier žjaŭlajecca pierarezyvańnie paŭstancami telefaničnych i telehraficnych pravadoŭ, tak što palestynskija harady celymi dniami stajać adciatyja ad światu. Pomač arabam jaŭna prysiahajuć arabskija plamiony z Afryki. Anhlickanie-ž, dla ŭtrymańnia paradku ŭ Palestynie, pasyŭajuć tudy z Indyj novyja vajennyja addziely ŭ sile dvuch paŭkoŭ kavaleryi i troch bataljonaŭ piechaty. — Araby biazmitaserna stralajuć tych svaich bratoŭ, jakija pracujuć tajna ŭ anhlickaj palicyi.

Usiakuju bielaruskuju knižku, hazetu najtaniej i najchutčej dastaniecie ŭ bielaruskaj

Kniharni „Pahonia”

Wilno, Zavalnaja vulica № 1.

Čytajcie i pašyracie adziny ŭ nas Bielaruski papularna-haspadarski časapis

САМАПОМАЧ
САМАРОМАЧ

Časapis hety vychodzić ad 1932 h. i žmiaščaje ŭ sabie cikavyja i pavučalnyja rady ab polnaj i chatnijaŭ haspadarcy, ab žyviołahadoŭli i veterynaryi (chvarobach i lačeńni žyvioty), ab ziamielnym zakonadaŭstvie, ab aharodnictvie i inšych pracach u haspadarcy. Aprača taho „Samapomač“ stała znajomić čytača z sposabami haspadarki i žyćcia inšych narodaŭ. Da kožnaha numeru „Samapomačy“ sioleta dalučajecca biazplatny dadatak

„САДОЎНИЦКАЯ ЧЫТАНКА”

z jakoj u kancy hodu budzie wielmi cennaja asobnaja knižka. — „Samapomač“ z dadatakam i pierasyŭkaj u hod kaštuje tolki 3 zł. Hrošy slać razrachunkovym pierakazam na numer konta 40. Usiakija-ž pišmy adresavać treba hetak: Redakcyja „Samapomač“, Wilno (Vilnia), Zavalnaja 1—2.

Paštovaja skrynka

A. N. Hetak šmat dzie robicca. Musim barocca z hetaj ahidaj usimi silami. Patrebnyja numary našaha časapisu, pasyŭajem. Usio inšaje znajdziecie ŭ liście.

A. P. 9,20 atrymali i padzialili pavodle vašaj voli. Dziakujem za dobryja pažadańni. Budziem duža ŭdziačny, kali sioje-toje dy čyrknicie nam ab bielaruskim u vas žyćci.

Ks. V. Š. Heny recept pieradali. Z inšych pastarajemsia skarystać.

Ž. A. Atrymali, nie skarystajem, nie padchodzić.

I. K. Pad hetkaj viestkaj treba padpisacca, a jak vy balciosia, dyk i nie nadrukujem.

U. A. Pryvatna treba vučycca, na toje isnujuć bielaruskija knižki i hazety.

P. K. Jubilej ušanujem choć tym, što nieŭzabavie raspačniom drukavać pracu Ks. Ad. Stankieviča — „Хрысьціянства й Беларудскі Герод.”

I. L. Ab majovych čytankach dumjaem, užo rukapis majem, napisaŭ Ks. V. Šutovič. Mo' na viasnu i nadrukujem, kali Boh pamoža.

Ž a r t y.

*

— Ci čuła, vaspani, što ciapier sabak biez namordnika nia možna j na dvor vypuskać?

— Tak, tak — usio na sabak; a na ludzkich brachunoŭ dyk i radački niamal

*

— Skolki vam, panie advakat, za abaronu?

20 zaŭatovak i tolki zatym, što dobra znaju vašaha bačku.

— Dziakuj Bohu, što vy nia znajecie majho dziedal...

„Chr. Dumka“ vychodzić: 1, 10 i 20 kožnaha miesiaca.

Padpiska na hod — 3 zł., na paŭhodu — 1 zł. 50 hr., na try miesiacy — 75 hr. Cana asobnaha numeru — 10 hrašoŭ. Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.

Adkazny redaktor V. JERMALKOVIČ

Vydaviec KS. AD. STANKIEVIČ

Bielaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja vul. № 1.